

Kjærlighet – en anerkjennelsesrelasjon i arbeid med utsatt ungdom

Artikkelen drøfter hvilken plass kjærlighet kan ha i en profesjonell barnevernspraksis basert på en studie med deltagende observasjon og intervjuer av 14 ungdommer i et barnevernstiltak. Ungdommenes historier følges fra de var i opprør og konflikt med omgivelsene, til deres erfaringer med å inngå i et samarbeid med sosialarbeidere som følger dem opp på arenaer som skole, arbeid, familie og fritid.

| av Hilde Marie Thrana, førsteamanuensis

Kjærlighetsbegrepet har i de siste årene blitt en del av den faglige diskusjonen om hva barn og unge er i behov for i møte med barnevernet. Det har særlig fått sin aktualitet ved at kjærlighet har fått plass i den nye barnevernsloven;

«Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår» (S1-1).

Det er først og fremst barn og unge selv som har vært pådrivere til at kjærlighetsbegrepet skal ha en sentral

“Særlig betydningen av å bli sett og anerkjent som en er, blir framhevet som viktig i arbeidet med de unge.”

– OM FORFATTER –

| HILDE MARIE THRANA jobber i dag ved Sosialt arbeidsinstitutt ved NTNU, der hun underviser barnevernspedagoger og sosionomer. Hun har tidligere jobbet i barnevernsfeltet på ulike nivå. I tillegg til hennes forskningsprosjekt om kjærlighet i praktisk barnevernsarbeid, har hun jobbet med forskning som har hatt særlig fokus på utsatte barn og unge. Nå holder hun på med å skrive en bok om Kjærlighet i velferdssamfunnet. Denne artikkelen er en omarbeidet versjon av en artikkel som Thrana skrev for Fontene Forskning i 2014.

plass i barnevernet. Barnevernsproffene har bidratt i lovens forarbeid og understreket hvor viktig det er for dem å bli møtt på en kjærlighetsfull måte av de voksne, enten det er barnevernsarbeidere, fosterforeldre, eller andre voksne som representerer hjelpeapparatet. Barnevernsproffene har vært en tydelig stemme i samfunnsdebatten om hva som er et godt barnevern for barn¹. Det er også mange ulike studier som bekrefter betydningen av å bygge en ekte og varm relasjon med de unge². I disse studiene er opplevelsen av å bli likt av de voksne, og at de voksne er til å stole på, avgjørende for at barn kan ha tillit til hjelpetjenestene.

Samtidig som ønsket om å bli møtt med kjærlighet av hjelpetjenestene, kommer fra de unge selv, så vil bruken av begrepet kjærlighet i en profesjonell praksis gi mange spørsmål, og ikke minst utfordringer, for den profesjonelle rolle. Hvor ligger grensene for nærhet og involvering? og hva ligger i det å være en profesjonell sosialarbeider? Denne artikkelen drøfter hva kjærlighet kan innebære i barnevernsfaglig arbeid basert på ungdommens egne erfaringer med å stå i nære relasjoner med sosialarbeidere. Det er deres perspektiver på hva kjærlighet kan bety i en barnevernsfaglig praksis, som ligger til grunn for artikkelen. Deres erfaringer vil bli sett i lys av Axel Honneths teori om anerkjennelse hvor kjærlighet forstås som en grunnleggende form for anerkjennelse sammen med verdien rett og solidaritet³.

Kjærlighet og relasjonens betydning i barnevernsarbeid

I debatten om kjærlighet i barnevernet har kjærlighet oftest blitt oppfattet som en «foreldrelignende kjærlighet» hvor det ligger en forventning om en emosjonell tilknytning til barnet⁴. Kjærlighet til andre barn enn sine egne blir imidlertid ofte problematisert som vanskelig og en utfordring for fosterforeldre

Det å vise medfølelse og kjærlighet signaliserer at man ønsker å se bak atferden for å la ungdommen som har det vanskelig i sin livssituasjon, bli sett.

eller andre omsorgsutøvere, da også barna selv i mange tilfeller avviser nærhet og omsorg i en startfase både på grunn av opplevde traumer, tilknytningsproblemer og lojalitet til foreldre⁵.

Kjærlighet forbindes vanligvis til private og familiære relasjoner og i liten grad til profesjonell barneomsorg. Dette kan også være noe av grunnen til at kjærlighet som begrep er lite brukt i faglige sammenhenger og innen forskning i sosialt arbeid og barnevern da det ikke har vært oppfattet som et faglig begrep som angår en fagprofesjon.

Relasjonens betydning i arbeid med barn og unge har derimot vært gjenstand for forskning i barnevernsfeltet. I studier der relasjonen mellom ansatte og ungdom er tema, er det to ulike aspekter som kommer fram. På den ene siden er det de utfordringer de profesjonelle opplever med å inngå i nære og tette relasjoner med ungdom, der forholdet mellom nærhet, distanse og profesjonalitet er tema⁶. Den andre siden er hvordan barn og unge selv opplever relasjonen med

ansatte⁷ i barnevernet og hva de mener er viktige elementer i relasjonen mellom dem og ansatte. I disse studiene trekker ungdommene fram ulike kvaliteter i relasjonen hvor særlig betydningen av å bli sett og anerkjent som en er, blir framhevet som viktig i arbeidet med de unge.

Kjærlighet som kvalitet i relasjonen mellom ungdom og sosialarbeider er også et tema innen resiliensforskningen. I studier av styrkefaktorer hos utsatt ungdom, blir omsorgsfulle relasjoner og kjærlighet i arbeidet overfor ungdom med atferdsproblemer, fremhevet som en sentral styrkefaktor som bidrar til å fremme en positiv utvikling for ungdommen. Dette gjelder enten det er kortvarige eller langvarige relasjoner i hjelpeforholdet. Det å vise medfølelse og kjærlighet signaliserer at man ønsker å se bak atferden for å la ungdommen som har det vanskelig i sin livssituasjon, bli sett⁸.

Denne forskningen viser at selv om kjærlighet brukes lite direkte som begrep i den faglige diskusjonen innen sosialt arbeid og barnevern i Norge, er kjærlighet

likevel en svært aktuell dimensjon som kvalitet i relasjonen mellom ansatte og ungdom. Denne artikkelen bidrar derfor til å gå dypere inn på hva kjærlighet kan være i en profesjonell relasjon, og hvilken betydning kjærlighet kan ha, sett fra ungdommens eget perspektiv.

Nestekjærlighet

Noe som vanskeliggjør bruken av begrepet kjærlighet i profesjonelle relasjoner, er at det ofte ikke avklares hvilket kjærlighetsbegrep som legges til grunn når kjærlighet blir fremmet som viktig i relasjonen. I hjelpe-relasjonen derimot har det historisk sett vært neste-kjærligheten gjennom *caritas* som har vært det sentrale kjærlighetsbegrepet som betyr «den forbarmende kjærligheten». Denne forståelsen av kjærlighet er ikke grunnlagt på emosjonelle bånd i familien, men utøves fordi mennesket har en verdi i seg selv som menneske. Dette innebærer at nestekjærligheten ikke først og fremst bygger på en emosjonell binding mellom partene som er utgangspunktet i foreldre-barn-kjærligheten. Den bygger derimot på en moralsk forpliktelse man har i møte med andre uavhengig av hvem personen er, og den har et ideal om å virke uten å stille betingelser til den hjelpetrengende¹⁰. Det som er sentralt i dette perspektivet er betydningen av menneskeverdet. Mennesket har en egen verdi fordi det er et menneske. Det er her kjærligheten kommer inn, fordi vi gir og utøver kjærlighet ovenfor den og de som er verdifulle for oss.

I barnevernet vil nestekjærligheten ha en relevans fordi den fyller det etiske domene som peker på ansvaret sosialarbeideren har for å vise kjærlighet, ubetinget og uavhengig av å stille forutsetninger om endring av atferd eller væremåte hos ungdommene. Den vil slik minne oss om at barnet er verdifullt i seg selv.

Det er en kjensgjerning at for mange barneverns-klienter endres ikke livssituasjonen seg varig til det bedre. I Clausen og Kristofersens (2008) rapport om hvordan det går med barnevernsbarn viser resultatene at barnevernsbarn som voksne er særlig utsatt for å utvikle psykisk og fysisk sykdom, oppleve vold, og mange er avhengig av offentlige ytelser for å klare seg. Her kan nestekjærligheten inngå som en moralsk kompetanse hos sosialarbeideren som innebærer å møte den andre med respekt og medfølelse uavhengig av om personen makter å endre sin livssituasjon¹¹.

Kjærlighet som en anerkjennelsesrelasjon

Selv om nestekjærligheten er det mest kjente per-

spektivet for kjærlighet i hjelperelasjoner, så er Axel Honneths¹² begrep om kjærlighet som en form for anerkjennelse verdt å se nærmere på. Hans tanker har fått en økende interesse innen forskning i sosialt arbeid der hans teori har bidratt til å beskrive menneskers sosiale kamp for respekt og anerkjennelse i samfunnet¹³.

Sentralt i Honneths teori er at anerkjennelse beskrives gjennom de tre grunnformene; kjærlighet, rett og solidaritet. Kjærlighet har sitt utgangspunkt i private/familiære relasjoner som innebærer at personen blir anerkjent som individ uavhengig av sin atferd, men for den unike personen man er. Dette skaper selvtillit og selvverdsettelse hos personen¹⁴.

Det er samtidig et poeng i Honneths teori at kjærlighet ikke kun tilhører familiære og private forhold, men at «erfaringen av å bli elsket [er] for ethvert subjekt en nødvendig forutsetning for å delta i det offentlige liv». ¹⁵Denne uttalelsen kan forstås når han forklarer at kjærlighet henger sammen med de neste formene for anerkjennelse; rett og solidaritet. Retten innebærer at man anerkjennes som borger som innehar visse rettigheter og man kreves for plikter i samfunnet. Dette fremmer selvrespekt for personen.

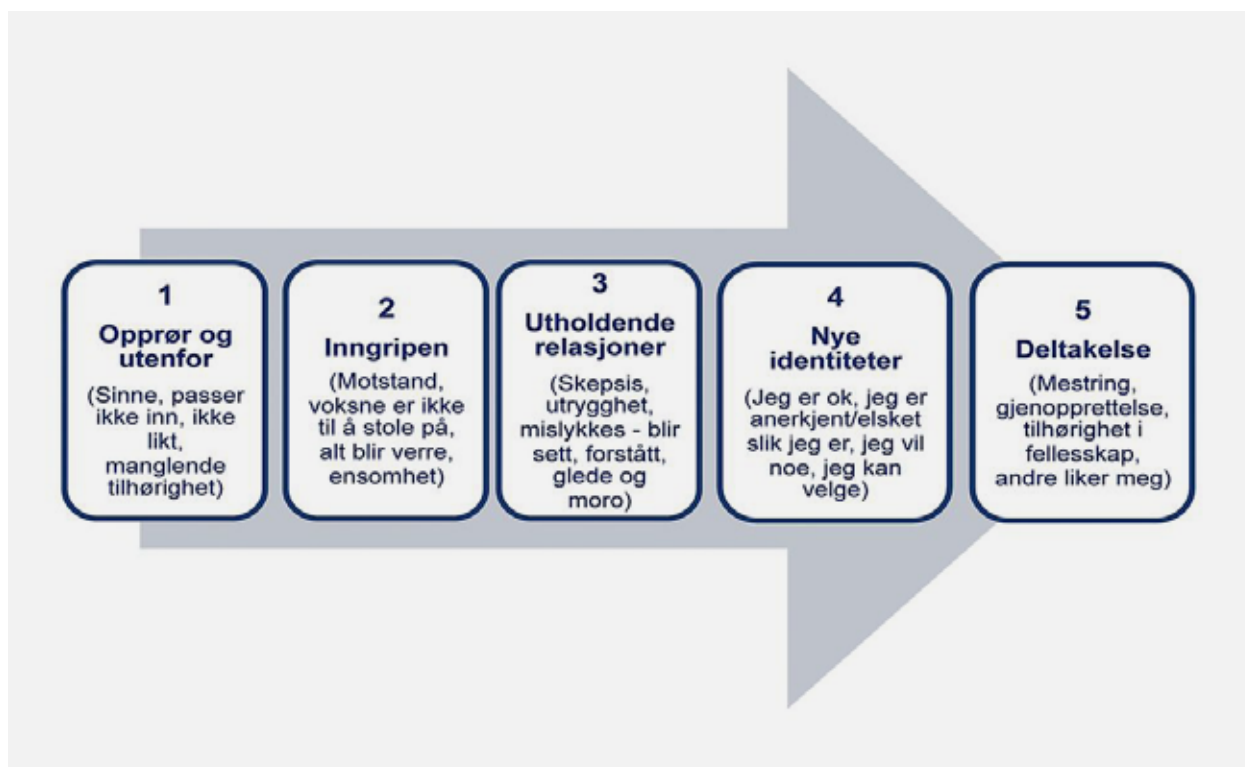
Den tredje formen for anerkjennelse gjennom solidaritet, innebærer at personen har en plass i fellesskapet med sine individuelle særegenheter. Dette gir erfaringen av egenverd og opplevelsen av tilhørighet i samfunnet. Denne søken etter anerkjennelse og inkludering i samfunnet beskrives som en kamp for mennesket på disse tre ulike nivåene.

Han presenterer også tre former for ringeakt ved mangel på anerkjennelse på disse tre områdene. Det innebærer fysiske krenkelser, sosiale krenkelser som ekskludering og krenkelser av personens verdighet og ære.¹⁶ Disse formene for ringeakt kan vise ungdommens opplevelse av fysisk avvising fra de nærmeste og det å oppleve seg ekskludert fra fellesskap som skole og nærmiljø, der de kan oppleve seg krenket fordi de ikke blir verdsatt som personer¹⁷.

Det som er sentralt i Honneths teori er at de tre formene for anerkjennelse henger sammen og bygger på hverandre. Kjærlighet bidrar til å utvikle selvtillit som vil ha betydning for personens møte med omgivelsene både som rettsperson og som deltager i solidariske fellesskap. Dette perspektivet er relevant for å forstå mange av de barn og unge som er i kontakt med barnevernet, som ikke nødvendigvis har etablert den grunnleggende anerkjennelse som man får gjennom kjærlighet fra familiære relasjoner.

Honneths teori om anerkjennelse kan bidra til å forstå deres livsløp, hva som gikk galt for dem i en periode i livet, og hvordan kjærlighet i en profesjonell relasjon kan bidra til ungdommens deltagelse og gjenoppsettelse av brutte forhold enten det er snakk om skole, arbeid eller ulike sosiale/kulturelle fellesskap.

“ Noen beskrev også at de utforsket nye arenaer som rus og kriminalitet sammen med andre ungdommer med felles skjebne. ”

Figur 1 viser fellestrekk i ungdommens historie inndelt i fem faser. Pilen indikerer utviklingen i deres liv i perioden de var i et spesifikt tiltak i barnevernet.

Gjennomføring av feltarbeidet

Studien som denne artikkelen er basert på, er et doktortragsprosjekt som har tittelen: «Hvilken plass har kjærlighet i barnevernets praksis?» Artikkelen bygger på et av delstudiene i prosjektet som er et feltarbeid i barnevernstiltaket Newpage. Det empiriske grunnlaget for denne artikkelen er deltagende observasjon og intervju av 14 ungdommer i alderen 14 -21 år som har vært i kontakt med barnevernet over lengre tid. I tillegg er det gjennomført fokusgruppeintervju av ansatte i tiltaket som er beskrevet i artikkelen; «Kjærlighet – en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid?»¹⁸.

Feltarbeidet startet med deltagende observasjon som innebar deltagelse på sommerleir sammen med 40 ungdommer og cirka 30 ansatte fra tiltaket, og deltagelse i ulike oppfølgingssituasjoner med ungdom og sosialarbeider i en periode på 6 måneder. Det innebar vekking av ungdom i sitt private hjem, oppfølging av ungdom gjennom aktiviteter, og deltagelse i samtaler mellom ungdom og ansatt. Den deltagende observasjonen ble brukt som supplement for det ungdommene fortalte gjennom intervjuene og for å få et bredere blikk på deres hverdagsliv, noe som bidro til et mer helhetlig bilde av deres situasjon ved å møte dem i ulike settinger¹⁹.

Det å bli kjent med ungdom og ansatte gjennom deltagelse i oppfølgingen påvirket utformingen av intervjuene ved at spørsmålene ofte ble tatt ut fra konkrete hendelser i deres virkelighet. Den deltagende

observasjonen inngår derfor både indirekte og direkte i analysene.

Intervjuene hadde som hovedformål å få fram ungdommens erfaringer av relasjoner i barnevernet. Dette innebærer i fenomenologisk forstand at det er deres beskrivelser av hendelser slik de framtrer for dem som er sentrale.²⁰ Tema for intervjuene var ungdommens historier fra før de kom i kontakt med barnevernet, deres opplevelse av å være under oppfølging i et barnevernstiltak og deres tanker om hva kjærlighet kan innebære i profesjonelle relasjoner. Ungdommene ble rekruttert til intervju ved at de selv meldte fra om interesse for å delta.

Jeg opplevde at ungdommene til tross for sin vanskelige livssituasjon var svært interessert i å snakke om sine erfaringer fra barnevernet på godt og vondt og at temaet «kjærlighet i barnevernet» engasjerte dem. I analysen av tekstmaterialet var det viktig å få fram ungdommens historier mest mulig sammenhengende. I analysen har jeg fått fram ungdommens historier fra før de kom inn i tiltaket, og hva som har vært sentralt i oppfølgingen gjennom tiden de var i tiltaket.

Dette er visuelt framstilt gjennom figur 1 som viser fram hovedtrekkene i fortellingene til ungdommene. I tillegg ble det gjennomført en temabasert analyse²¹ av tekstmaterialet hvor temaene ble kategorisert i ulike grupper etter innhold. Denne analysen fikk fram ulike erfaringer og variasjoner i materialet og bidro slik til en konkretisering av hvordan kjærlighet ble uttrykt. Dette er gjengitt som sitater fra ungdommene.

Tanita var ei av jentene som fortalte om det å være i opprør, da det var kampen mot institusjoner som skole, barnevern og politi som dominerte livet hennes.

Kjærlighet i en profesjonell praksis slik ungdommen ser det

Ungdommenes fortellinger hadde noen tydelige fellestrekk fra de ble fanget opp av barnevernet og hvordan veien videre utviklet seg for den enkelte. Dette mønsteret i deres livshistorie har jeg valgt å inndele i fem faser (se fig 1).

Den første fasen «i opprør og utenfor», er når ungdommen er i konflikt og opplever seg utenfor institusjoner som skole, miljø eller familie.

Den andre fasen, kalt «inngripen» er når samfunnet reagerer ved at barnevern eller politi aksjonerer og fanger opp ungdommen enten ved akutt plassering, eller at ungdommen blir nødt til å møte barnevernet.

Den tredje fasen, «utholdende relasjoner», er når et tiltak starter arbeidsprosessen med ungdommen. Her er det relasjonsbygging og arbeidet med de konkrete problemene til ungdommen som står i sentrum.

Den fjerde fasen, «nye identiteter», har fokus på betydningen av trygghet og varighet i relasjonen der utvikling av ungdommens identitet er sentralt.

Den femte og siste fasen, «deltagelse», handler om gjenoppretting av brutte forhold og etablering av nye relasjoner med foreldre, skole, venner og offentlige systemer.

Figur 1 viser fellestrekk i ungdommens historie inndelt i fem faser. Pilen indikerer utviklingen i deres liv i perioden de var i et spesifikt tiltak i barnevernet.

I opprør og utenfor

Ungdommene hadde mange fortellinger om hvordan

det opplevdes ikke å passe inn. Med andre ord; opplevelsen av å være utenfor, ikke anerkjent eller elsket. I deres historier ligger det mange hendelser der de føler seg sviktet av de voksne rundt seg, både foreldre, lærere og av ulike hjelpere som har vært i livet deres i perioder. De forteller om opplevelsen av å være «utenfor» med å trekke inn enkelthendelser som viser hvordan deres hovedfølelse har vært i store deler av deres oppvekst.

Tanita var ei av jentene som fortalte om det å være i opprør, da det var kampen mot institusjoner som skole, barnevern og politi som dominerte livet hennes (fase 1):

«..Det ble sånn at jeg skulka mer og mer skolen og stakk til byen i stedet for å være på skolen. Jeg ville hverken være på skolen eller hjemme, det ble så galt at jeg slutta helt på skolen i 8. klasse.... Det var en helg jeg ikke kom hjem, da ble jeg meldt savnet til politiet og barnevernet kom. I barnevernet ble alt verre, ja jeg holdt på i 6 måneder med at jeg ikke kom hjem og sånn, men stakk av. Da ble barnevernet veldig alvorlige og truet meg med å sende meg på institusjon. Det var da det ble at jeg kom dit for å møte dem...»

Tanitas historie beskriver en del av dette opprøret mot skole og hjem som var felles for de fleste av ungdommene. Situasjonen for ungdommen i denne fasen er uoversiktlig og kaotisk, og de opplever seg utenfor de vesentlige arenaer som familie, skole eller arbeid. I

tillegg føler de at voksne ikke liker dem. Dette førte til en kamp mot de voksne som de ikke hadde tillit til, og ungdommens reaksjon ble ofte som i Tanitas tilfelle det å bryte med skolen og rømme hjemmefra. Noen beskrev også at de utforsket nye arenaer som rus og kriminalitet sammen med andre ungdommer med felles skjebne. Barnevernet ble til slutt noe de måtte forholde seg til, enten de ville eller ikke.

Inngripen

Ungdommene forklarte videre hva som skjedde da omgivelsene grep inn enten ved anholdelse fra politiet, eller ved at barnevernet grep inn på grunnlag av melding fra politi, skole eller foreldre. I denne perioden (fase 2) brukte flere av ungdommene mye energi på å rømme fra foreldre og barnevern, som vist i Tanitas fortelling. De beskrev en sterk skepsis og mistillit til voksne og hadde lite tro på at noen kunne hjelpe dem. Ensomhetsfølelsen som de hadde fra før, kunne i denne aksjonsfasen også bli forsterket ved at tilhørigheten til gjengen og venner kunne bli brutt. I tillegg var de ofte svært redde og usikre på hva barnevernet kunne hjelpe dem med.

De fleste ungdommene opplevde det første møtet med barnevernet som svært vanskelig:

«Hun barnevernsdama hadde ingen positive ting å si om meg. Hun hadde bare lest saken min og tok ikke initiativ til å spørre meg hvordan jeg følte meg nå.»

Ungdommene var svært opptatt av hvordan de ble møtt av barnevernet, der flere trakk fram den formelle settingen med papirer og meldinger som skremmende og vanskelig. Denne ungdommen etterlyser å bli møtt på sine følelser i dette møtet.

Til tross for det belastende med å møte barnevernet aksepterte de fleste at de måtte være i barnevernet siden det meste hadde gått så galt for dem.

Utholdende relasjoner

Ungdommene fortalte videre hva som skjedde da barnevernet satte i gang oppfølgingen i tiltaket (fase 3). I starten opplevde de det noe underlig at en sosialarbeider skulle følge dem i hverdagen fra vekking om morgenen til fritidsaktiviteter på kvelden. De fleste hadde i den første perioden en utprøvningsfase der de på ulike måter nektet å samarbeide og de testet ut om sosialarbeideren var til å stole på. Dette ble særlig beskrevet gjennom vekkesituasjonen om morgenen da sosialarbeideren kom hjem til dem for å få dem på skole eller arbeid.

«Det ble at Nora [sosialarbeideren] satt der utenfor rommet hver morning klokka sju for å vekke meg. Først så krangla vi masse, jeg ville ikke, men så til slutt

så ble jeg drittlei. Jeg visste at selv om jeg krangla så gikk hun ikke... så jeg måtte bare være oppe til hun kom, for når jeg bruker mindre tid på å skrike og slå, så får jeg mer tid til å fikse meg og sånn.»

Denne jenta peker på hvordan hun opplevde utholdenheten til sosialarbeideren. Hun begynte å samarbeide da hun innså at sosialarbeideren sto fast på sitt og var der uansett hvilken atferd hun selv viste.

Gjennom den deltagende observasjonen i vekkesituasjoner sammen med sosialarbeider, snakket jeg med en gutt som fortalte at han var blitt vekket i fire år, og han mente at det var omsorg og kjærlighet i det å bli vekket hver morgen. Det at sosialarbeideren holdt ut i slike situasjoner, satte noen av ungdommene i sammenheng med kjærlighet som Anne her forteller:

«Når jeg ser meg selv hvor mye de strevde med meg, så ser jeg at alt dette er kjærlighet...når jeg tenker på tiden de har brukt, alle de dagene da jeg var tverr og vanskelig og ikke ble gitt opp.»

Betydningen av at sosialarbeideren viser engasjement og står i vanskelige situasjoner kom fram gjentatte ganger gjennom intervjumaterialet. Ungdommen opplever å bli sett ikke bare gjennom sin atferd, men for den personen man er bak den ytre atferden. Det var først etter flere slike situasjoner at ungdommene begynte å stole på den voksne og relasjonen ble etablert.

En annen viktig side i relasjonen var kroppskontakt og fysisk bekreftelse. Flere av ungdommene pekte på at det å bli møtt med smilende blikkkontakt, klemmer og omfavnelser som viste at de ansatte likte dem og brydde seg om dem. Fysisk kontakt var det også mye av gjennom sport, lek og aktiviteter i tiltaket. Den fysiske kontakten ble for noen av ungdommene også en bekreftelse på aksept og på kjærlighet i fellesskapet.

Truls sier det slik:

«For å si det sånn, det er mye kjærlighet her. De viser på ekte at de bryr seg, ja de både sier det og viser det med å klemme ungdommer og hverandre.»

Denne ektheten i de ansattes væremåte ble også et tegn på kjærlighet. Flere ungdommer hadde eksempler på hvor mye det betydde at de ansatte inviterte dem i sitt private hjem og slik viste at de ønsket å dele litt

“ De fleste hadde i den første perioden en utprøvningsfase der de på ulike måter nektet å samarbeide og de testet ut om sosialarbeideren var til å stole på. ”

av sitt liv med ungdommene. Med dette signaliserte den ansatte at han/hun likte å være sammen flere av ungdommene og de merket på de ansatte om engasjementet var ekte eller ikke.

Michelle forklarer ekthet i relasjonen fra den ansattes side med å bruke begrepene å være helhjertet og halvhjertet.

«Det er mest vanlig for de som har tiltak for ungdom å lage opplegg og metoder, men ungdom ønsker seg ikke dit. De kan være hyggelige, men de er ikke helhjertet. De er halvhjertet for de tør ikke komme for nær ungdommen i tilfelle de får for god kontakt og finner ut at de ikke er i stand til å hjelpe ungdommen.»

Hun forteller videre hva som kjennetegner en relasjon preget av kjærlighet:

«Det er når det er gjensidig fra begge at kjærligheten kommer. Da har man lyst til å være sammen, da blir du sett. Ja, hun gjør jobben sin, arbeidet sitt, men hun gjør det fra hjertet.»

Disse eksemplene som ungdommene forteller om, peker på et skille mellom en relasjon bestående av et helhjertet og et ekte engasjement, og et mer halvhjertet forhold der avstand og ikke-involvering kjennetegner relasjonen. Michelle koblet det å være helhjertet til kjærlighet, ved at relasjonen er gjensidig mellom ungdom og sosialarbeider. Hun viser også at det er viktig at de ansatte involverer seg nært ungdommen uansett om de klarer å hjelpe ungdommen eller ikke. Kan denne jenta ha et viktig poeng som kan forklare hvorfor nærhet og involvering kan være vanskelig for mange i den profesjonelle rolle?

Hun beskriver beskyttelse av den profesjonelles egne følelser som en begrunnelse for å være «halvhjertet».

Nye identiteter

Flere av ungdommene fortalte om betydningen av at relasjonen med den ansatte varte over tid slik at det ikke bare var den ytre atferden som endret seg, men at de begynte å forandre seg innvendig ved å se seg selv på en annen måte (fase 4). Man begynner med andre ord å finne seg selv. Tora sier:

«Det viktigste er at hun (sosialarbeideren) klarte å roe meg ned, ved å trekke ut meg selv, finne meg i

meg, hvem jeg var og hva jeg ville. Hun hjalp meg til å begynne å lese og male. Det var noe nytt som jeg fant. Jeg fikk utfordringer, ikke som en trussel at jeg måtte. Dette gjorde meg sterkere, og dermed kunne jeg gå videre med meg selv.»

Tora snakker om en dyptgående endring som handler om å finne sin identitet og hvem man er. Det var gjennom nye interesser som hun mestret at hun fikk selvtillit og et nytt syn på seg selv. For denne jenta kan det synes som indre og ytre endring henger sammen og dette til sammen gir henne den nødvendige trygghet til å gå videre med seg selv. Lignende historier om hvordan identiteten endret seg, kom fram i historiene fra flere av ungdommene. Denne identitetsendringen innebar å gi ungdommene erfaringer som gjorde at de fikk en ny opplevelse av seg selv, og at det var mulig å være en annen enn en «skoletaper», «bråkmåker», eller en «umulig ungdom». For dem var det helt sentralt at de fant ut av seg selv, ved å bli sett og bekreftet av de ansatte.

Deltagelse i felleskap

Selv om relasjonen og tilliten mellom ungdom og sosialarbeider var viktig i seg selv, så var ungdommene opptatt av at det måtte skje noe med deres livssituasjon som kunne innebære å starte opp en avbrutt skolekarriere, komme i arbeid, etablere nye vennskap eller gjenopprette brutte familierelasjoner (fase 5). Her var fellesskapet flere av ungdommene opplevde i tiltaket viktig i den perioden de hadde mistet tilhørighet til sin egen familie og/eller skole og vennemiljø. Dette gav dem positive erfaringer av å være en del av et fellesskap som de kunne bygge videre på når de skulle etablere seg i felleskap utenfor tiltaket. Ismael sa det slik:

«Det har vært fint å ha noen en kan komme hjem til når jeg har vært i bråk. Han er som en storebror som jeg slapper av sammen med. Jeg har etter hvert fått mye støtte fra min familie. Det er en god ting som har skjedd.»

Flere snakket om fellesskapet i tiltaket som en familie, slik Ismael her gjør ved å kalle sin sosialarbeider for storebror. Det å tilhøre dette fellesskapet kunne gi dem selvtillit og styrke for å gjenopprette brutte relasjoner på ulike arenaer utenfor tiltaket. I Ismaels tilfelle var hjelp til å bedre forholdet til familien et sentralt element.

Ungdommenes historier fra før de ble tatt hånd om av barnevernet, gjennom oppfølging i tiltaket og til deltagelse i samfunnet, skaper en sammenheng i deres historier som illustreres i figur 1. I alle fasene var anerkjennelsen av dem som personer som er verdt noe i seg selv, viktig for å etablere selvtillit nok til at de tok steget ut i nye arenaer som skole eller arbeid.

“ Denne identitetsendringen innebar å gi ungdommene erfaringer som gjorde at de fikk en ny opplevelse av seg selv. ”

Denne identitetsendringen innebar å gi ungdommene erfaringer som gjorde at de fikk en ny opplevelse av seg selv, og at det var mulig å være en annen enn en «skoletaper», «bråk-måker», eller en «umulig ungdom».

Samtidig viste også intervjuene at ikke alle hadde etablert en trygg relasjon til sosialarbeideren der de opplevde at de fikk hjelp på disse områdene. En gutt understreket at det var kun hans egen innsats som var grunnen til at det gikk godt med ham på arbeidsplassen. Det var verken tiltaket eller barnevernets for-tjeneste. Han mente tvert imot at barnevernet hadde ødelagt livet hans for en periode. Samtidig viste hans uttalelser at han begynte å få en sterk identitet som en som mestrer jobben sin, hvor han hadde en tydelig identitet som en «arbeider».

Hva kan ungdommens perspektiver bidra med i barnevernets praksis?

For å undersøke nærmere hva kjærlighet kan bidra med i arbeid med utsatt ungdom, skal jeg se nærmere på ungdommenes erfaringer i lys av Honneths begrep for anerkjennelse, gjennom kjærlighet, rett og solidaritet²².

Anerkjennelse gjennom kjærlighet er en emosjonell bekreftelse av personen som innebærer at man blir bekreftet som en unik person og akseptert slik en er, uavhengig av ytre atferd. For ungdommen vil det innebære at den anerkjennelse de får gjennom kjærlighet er nødvendig for å utvikle selvtillit «til å gå alene med seg selv», som Honneth uttrykker det. Dette innebærer ikke å bli overlatt til seg selv, men bygger på en dobbel prosess som består både av en affektiv tillit til andre og en frigjørende prosess der personen har utviklet uavhengighet til å delta i solidariske felles-

skap med andre. For ungdommene innebærer det i praksis at de blir møtt på det emosjonelle plan både ved at den ansatte møter deres følelser, men også at de ansatte viser sine følelser ovenfor dem.

Det var særs viktig for ungdommene å bli sett som den personen de er, og ikke som en sak eller som en atferdsproblematisk ungdom. De konkrete uttrykkene for kjærlighet kunne være det å få en klem, et godt blikk, tid sammen i lek og utfoldelse og gjerne at de ansatte viste at de likte å være sammen med dem. Samtidig var utholdenhet i relasjonen fra den ansattes side, det tegnet på kjærlighet som sterkest ble framhevet av ungdommene. Dette ble ofte den optimale testen på om man virkelig var verdt å elske. I intervjuene med de ansatte var også utholdenhet i relasjonen ett av de viktigste tegnene på kjærlighet slik de så det.

I den neste form for anerkjennelse gjennom retten, kreves ungdommene til ansvar for sine handlinger og de søker anerkjennelse gjennom å bli ansett som en borger med rettigheter i samfunnet. Det vil innebære å hjelpe ungdommene til å innpasse seg etter samfunnets normer slik at de kan bli anerkjent av omgivelsene som moralsk tilregnelige personer. Det kan for eksempel være gjennom å forplikte seg til å fullføre skolen, eller avstå fra kriminelle handlinger, noe som kan bidra til å skape selvrespekt hos ungdommen.

Honneth forklarer at utvikling av selvrespekt bygger på den «intersubjektive kjærlighetserfaringen». Dette begrunner han med at gjennom kjærligheten bygger en grunnleggende tillit til en selv, og som en også vil

I intervjuene med ungdommene forventes det ikke en foreldrekjærlighet av de ansatte. I deres kjærlighetsforståelse er det ofte de små tegnene og det lille ekstra som var et tegn på kjærlighet i relasjonen med de ansatte.

ta med seg når man inngår i samhandlinger med omgivelsene. For ungdommene var det viktig at de opplevde reell inkludering og deltakelse i ulike samfunnsfelleskap.

Honneths tredje form for anerkjennelse forteller om betydningen av å bli anerkjent gjennom solidaritet som innebærer at man inkluderes med sine særegenheter i ulike samfunnsfelleskap. Ungdommene hadde mange erfaringer av å føle seg utenfor de ordinære institusjonene i samfunnet, som skole eller det å være i ordinært arbeid. De følte seg anerkjent da de opplevde at de kunne delta i ulike fellesskap på lik linje med andre ungdommer. Dette innebar å bli sett som en person med kvaliteter som det er bruk for i et arbeidsforhold eller i et sosialt/familiært fellesskap. Et eksempel på dette var den jenta som oppdaget at hun hadde evner til å male bilder, noe som gav henne opplevelsen av mestring og følelsen av å være verdsatt med sine kvaliteter.

Honneth forklarer at anerkjennelse gjennom solidaritet skaper opplevelse av egenverd med grunnlag i at andre ønsker å ha deg med i fellesskap fordi det er bruk for deg. Solidaritet har slik mange likhetstrekk med kjærlighet, der forskjellen er at det er fellesskapet som «omfavner» og inkluderer personen og ikke først og fremst enkeltindividet som emosjonelt bekrefter personen.

“Ungdommens etterspørsel av en «kjærlighetsbærende» praksis vil utfordre praksisfeltet i barnevernet.”

Det å se ungdommens historie i lys av Honneths teori om anerkjennelse, kan vise kjærlighet som en forutsetning for at ungdommene skal oppleve anerkjennelse gjennom retten og solidaritet. Innen relasjonsforskningen er det ofte innholdet i relasjonen mellom enkeltindivider som er det sentrale. Honneths teori utvider dette perspektivet og setter en sammenheng mellom nære relasjoner mellom enkeltindivider, til å favne menneskets deltagelse i samfunnet. Intervjuene med ungdommene kan peke på en slik sammenheng der kjærlighet bidrar til at ungdommen bygger nødvendig selvtillit for videre å kunne delta i samfunnslivet. For ungdom i barnevernet er dette særs relevant da utgangspunktet for mange er at de ikke har etablert den nødvendige selvtilliten som skapes gjennom relasjoner bestående av kjærlighet som fås i sin nære familie. Som vi kan lese av ungdommens historier, så har anerkjennelsen gjennom kjærlighet en betydning for at også ungdommens ytre handlinger endrer seg i takt med deres indre selvpoppfattelse. Det å begynne å se seg selv hvem man er og hva man vil, blir ofte springbrettet for å ville endre seg selv av eget ønske fordi ungdommen ser hensikten med sin egen deltagelse i ulike samfunnsfelleskap.

Kjærlighet i barnevernets praksis

Ungdommens etterspørsel av en «kjærlighetsbærende» praksis vil utfordre praksisfeltet i barnevernet. Først og fremst utfordres den enkelte sosialarbeider i møte med ungdommen med å inngå i nære relasjoner der man viser kjærlighet både gjennom fysisk bekræftelse, emosjonell nærhet til ungdommene og det å stå i ut-

holdende relasjoner som viser at man holder ut med ungdommen uavhengig av ungdommens atferd. Det å komme nært innpå menneskers liv og livskamp vil alltid utfordre profesjonaliteten til den enkelte fagarbeider. Kan det være noe i det Neuman (2012) hevder – at kravet om kjærlighet i barnevernet kan bidra til å svekke profesjonaliteten ved at det forventes at man skal inngå i en foreldrelignende relasjon som det er vanskelig å forene med det å være en profesjonell sosialarbeider?

Beckman (1981) hevder i boken: «Kärlek på tjänstetid» at det er et paradoks at den offentlige velferdstjeneste har overtatt flere av de nære omsorgsoppgavene som ligger i en «kjærlighetsdimensjon», og til familien, uten at man har tatt innover seg hvordan profesjonelle utøvere kan utføre oppgaver innen omsorgs- og kjærlighetsdimensjonen. Denne utfordringen om å utøve kjærlighet i den profesjonelle rolle, er samtidig vanskelig å unnsnippe for de ansatte i barnevernet. Nettopp fordi barnevernet bryter inn i den nære familiære relasjonen mellom foreldre og barn og overtar deler eller hele omsorgsansvaret for barn og unge. Spørsmålet som bør stilles er derfor ikke om kjærlighet har en plass i barnevernets praksis, men hva det vil innebære for den profesjonelle å utøve kjærlighet i møte med barn og unge i barnevernet. Her er det viktig å tydeliggjøre hva slags kjærlighet man forventer i en profesjonell rolle. Det er tydelig at bekymringen om at kjærlighet kan bidra til å svekke profesjonaliteten bygger på en forståelse av kjærlighet som en «foreldre-kjærlighet» som indikerer en emosjonell tilknytning mellom sosialarbeider og den unge, noe som vil være vanskelig å kreve av den profesjonelle utøver.

I intervjuene med ungdommene forventes det ikke en foreldrekjærlighet av de ansatte. I deres kjærlighetsforståelse er det ofte de små tegnene og det lille ekstra som var et tegn på kjærlighet i relasjonen med de ansatte. Det kunne være den ekstra klemmen, det varme smilet som møter dem når de kommer, eller at den ansatte bruker ekstra tid på jobb når ungdommen har behov for det. I denne sammenhengen kan derfor kjærlighet forstått som nestekjærlighet og Honneths teori om anerkjennelse gi et annet perspek-

tiv på hvordan kjærlighet både kan forstås og utøves i en profesjonell praksis.

Betydningen av nestekjærlighet som en etisk tilnærming er lite nevnt i barnevernet. Den viser en dimensjon i kjærligheten der mennesket er verdt å behandles med respekt og barmhjertighet i møte med hjelpeapparatet selv om det ikke har oppnådd å lykkes ut fra samfunnets forventninger til endringer. Slik ungdommene fortalte det, hadde kjærligheten en betydning også når de mislyktes og ikke oppnådde målet om endring av atferd. Dette er et viktig perspektiv tatt i betraktning av Clausen og Kristofersens (2008) undersøkelse som viser at svært mange av barnevernsbarna ble værende i en vanskelig livssituasjon også som voksne.

Nestekjærligheten har mange sammenfallende trekk med Honneths solidaritetsbegrep; dette begrepet forteller om betydningen av å bli inkludert i fellesskapet selv om en er annerledes og ikke tilhører majoriteten av befolkningen som har lyktes gjennom familieprosjektet og samfunnsinstitusjoner som skole og arbeidslivet.

Samtidig viser ungdommene gjennom intervjuene at kjærlighet er en viktig dimensjon også for deres utviklingsprosess. Det å få bekreftelse av seg selv som person som gis gjennom kjærlighet, kan hjelpe ungdommene til å se seg selv med nye øyne og det kan bidra til å styrke deres selvtillit til å gå videre på sin utviklingsvei. Dette innebærer samtidig et syn på den profesjonelle rolle som vil kreve et følelsesmessig engasjement, involvering og høy grad av utholdenhet av de ansatte (Thrana, 2013). Kjærlighet må derfor ikke nødvendigvis sees på som et krav, men heller som en del av den etiske kompetansen i sosialarbeiderrollen. Det å lytte til ungdommens livsfortellinger i lys av Honneths anerkjennelseperspektiv minner oss på at det kan være vel så faglig og profesjonelt å anse at kjærlighet har stor betydning for ungdommens identitetsutvikling og deltagelse i samfunnet.

Kildehenvisninger og fotnoter finner du i den digitale versjonen av artikkelen på foreningens nettside (www.fosterhjemsforening.no).

- SAMMENDRAG -

Artikkelen drøfter hvilken plass kjærlighet kan ha i en profesjonell barnevernspraksis basert på en studie med deltagende observasjon og intervjuer av 14 ungdom i et barnevernstiltak. Ungdommenes historier følges fra de var i opprør og konflikt med omgivelsene, til deres erfaringer med å inngå i et samarbeid med sosialarbeidere som følger de opp på arenaer som skole, arbeid, familie og fritid. Ungdommens perspektiver på hva kjærlighet i profesjonelle relasjoner kan innebære blir drøftet i lys av Axel Honneths teori om anerkjennelse der kjærlighet kan forstås som et fundament for utvikling av identitet og selvtillit. Artikkelen diskuterer til slutt hva kjærlighet kan tilføre sosialt arbeids praksisområde og særskilt i arbeidet med utsatt ungdom.